

ИЗТОКЪ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ И КУЛТУРА

Издава Теодор Милевъ.

Абонаментъ: за година 100 лева; за 6 месеци 55 лева
за странство: 150 и 80 лева. — за учаци се 80 и 40 лева

ЕДИНЪ БРОЙ 3 ЛЕВА
Редакция: Мария Луца, 45—София

Одобренъ и препоръчанъ за ученици и учил. библиотеки
отъ м-то на нар. просвѣщ. съ окр. № 32307 отъ 24 XII 1929

Лудетината стана мома

Ние слушаме много често вече да се говори за нови насоки следъ войната, за нова епоха, ново човѣчество, Новъ човѣкъ.

Има ли въ сжщностъ нѣщо ново въ Европа и де може да се види то, тъй като уталожването на страстите следъ голѣмата борба ни откри пакъ старата картина съ всичкитѣ ѝ недостатѣци: интересъ безъ допирна точка съ съвестта, неравенство, беднотия, робство на народи и хора, засилване на економическата война, продължение на политическия циниченъ егоизъмъ подъ форма на доброжелателски съюзи и съглашения, военни приготовления и т. н.

Новото обаче се състои въ следното: съ европейската война се тури край на цѣлия периодъ отъ младенческа възраст на Европа. Преди столѣтия, тази лудетина бѣ влюбена въ идеални образи и не се спре предъ никакви авантюри за да уталожитъ изблицитѣ на младата си кръвь. Тя отиде да освобождава чакъ Ерусалимъ но си остана съ донкихотовщината и не спечели нищо материално. Тѣй природата извърши обаче своята работа: младиятъ организъмъ трѣбваше да се налудува за да порастне и за да се развие правилно.

Въ кървавия пехливанлъкъ отъ яреди десетъ години пъкъ, се касае вече за по-практични идеали: икономическа независимостъ, дебушета за свѣрхпроизводството и свѣрхнаселението и пр. Но днесъ вече, въпреки слабото отдалечение отъ голѣмото събитие, се вижда много ясно, че тѣзи идеали бѣха въ сжщностъ само единъ претекстъ и по-скоро идеална форма, въ която се развиха до криза дивашкитѣ инстинкти, таиши се въ жилитѣ на всѣки европейецъ. Всѣкой, който си е далъ трудъ да обхвае грандиозността, стихийността на голѣмата европейска война ще е забележалъ, че страста къмъ борба, проявитѣ геройства и самоотверженостъ, необятната психоза на смъртта, която бѣ обхванала всички живи народи въ Европа, (Америка се числи къмъ Европа по духъ) не съответствуватъ никакъ на предполагаемитѣ икономически причини. Всички увредиха до висша степенъ на собственитѣ си интереси и отъ гледна точка на чистия материаленъ интересъ, това което се извърши презъ свѣтовната война е великъ абсурдъ.

Двигателитѣ на европейската война бѣха по-дълбоки, природни, осъновни сили въ човѣшката психика. Ако нѣкой се съмнява въ това, нека се попита мислимо ли е двама разумни граждани напр., които основно съзнаватъ и зацѣпватъ материалнитѣ си интереси, да се биятъ за да разрешатъ недоразуменията помежду си, както обикновено това се случва между двама ученика за единъ писецъ.

Истината е, че буйниятъ организъмъ на европейския колективитетъ трѣбваше да си „счупи главата“ още веднѣжъ за да поумнѣе. Може нѣкой да не сж съгласни да се оприличава едно общество или единъ сборъ отъ народи, числящи се къмъ една опредѣлена култура, на отдѣлната личностъ и да се откриватъ у тѣхъ, сжщитѣ етапи, които отличаватъ развитието на единъ човѣшки животъ. Но, въпреки

радикалния методъ въ историята и аналитичното гледище на привърженицитѣ на „безкрайния напредѣкъ“, отъ гледището на жизненитѣ интереси на човѣчеството, синтезата на събитията ни позволява да твърдимъ, че оформенитѣ човѣшки общества и констелации отъ народи прекарватъ сжщо етапитѣ на живия организъмъ: рождение, растежъ, зрѣлостъ, производителностъ, упадѣкъ, смъртъ. Вѣрно е, че синтеза още не си е извоювала подобающето мѣсто въ науката и по тази причина еволюцията на европейския организъмъ схваната като развитие на една отдѣлна личностъ не е научно доказателство. Но по-добро сравнение, по-сполучливо екстрахиране на смисъла на човѣшкитѣ общества, нѣма. Равномѣрно каузалистично движение има само въ изкуственитѣ творения на човѣка: неговитѣ изкуствени обществени форми, закони, техника, наука, цѣлятъ му напредѣкъ е равномѣрно, безкрайно движение; неговитѣ мъртвородени творения запазватъ формата си и приематъ по-нататъшно и безкрайно усъвършенстване. Но органическата основа на всѣко общество е въ зависимостъ отъ биологическитѣ закони. Отъ тамъ и поумняването на Европейския комплексъ или на неговитѣ съставни елементи. Страститѣ и чувствата си оставатъ сжщитѣ но тѣхната ИНТЕНЗИВНОСТЪ се измѣни следъ войната. Интереситѣ отъ всѣкакъвъ родъ си оставатъ сжщитѣ между личности и народи, но НАСОКАТА на европейската виталностъ се измѣни следъ войната.

Съ Европа стана следното:

1. Последната война преобрази психиката ѝ. Европа стана по-стара, въ биологическия смисълъ на думата, опитността ѝ се увеличи, организъмътъ ѝ направи крачка напредъ къмъ края си.

2. Тяжестта на европейския духъ се измѣсти отъ рационализма. Европа откри ново поле за борба, полето на психическия свѣтъ.

Интелектуализмътъ въ Европа се изчерпи. Неговитѣ рожби: наука, техника, демокрация се развиха до такава голѣма степенъ, че стигнаха до упадѣкъ и дадоха случай на държавитѣ и хората да проявятъ скрититѣ си хищнически похоти. Но голѣмата касапница склати главата на Европа. Фантомътъ на смъртта се пренесе надъ друга култура. Европа си отдѣхна, науката и демокрацията се отпечатиха като бръчки на челото ѝ; тѣ влѣзоха завинаги въ съкровищницата на европейския духъ; тѣхниятъ напѣнъ и тѣхнитѣ борби се свършиха. Тѣмъ е нужно вече да се съмняватъ въ себе си или да доказватъ правото си на сжществуване. Тѣ победиха и кипежа се пренесе въ друга област.

Въ нашитѣ дни, фантастични технически открития се посрещатъ съ еднакви вълнения както отпечатването на нови пощенски марки. Ако доказвашъ нѣкому днесъ, че е нужна свобода, демократическо управление, ще го отегчишъ, сжщо ако почнешъ да му доказвашъ, че за зрѣнето на една нива е нужно въздухъ и слънце.

Отъ днесъ нататѣкъ почва истинското и окончателно завладяване на Европа отъ науката и демокрацията. Тѣзи два извора на благоденствие

ще разливатъ струитѣ си все по-пищно, но това явление ще се отбележава само въ хроникитѣ и нѣма да импонира никому. Срещу тѣхъ нѣма да има вече опозиция и чистиятъ интересъ ще може най-сетне да стане водителъ на напредѣка. Падането на единъ реакционенъ режимъ или поемането на властта отъ едно лѣво правителство се свежда сега до технически трудности, както при постройката на желѣзнопътна линия, мѣстъ или здание. Обаче страститѣ нѣма да бждатъ вече въ опозиция, нѣма да раждатъ безсилие или разрушения. Отъ гледище на актуалността, въпросътъ за политическото вѣруо на европейца се нареди до въпроса за религиозното му вѣруо.

Европа прекипѣ. Тя мина периода на двадесетъ годишния младежъ, който буйствува, непрестанно размишлява върху свѣтовнитѣ проблеми, нищетата на живота и ежеминутно дожда до единичното логично заключение и радикално средство за постигане на щастието: самоубийството.

Европа направи опитъ за самоубийство, но не успѣ.

Преди нѣколко години, присъствувахъ, въ Виена, на сказката на единъ виденъ американецъ, председателъ на сѣдийския съюзъ въ Ню-Йоркъ, на име Рутерфордъ, който говори на тема: *Всички сме вече безсмъртни*. Аудиторията, страдала много презъ войната и настроена злое противъ Америка, и вземайки буквално думитѣ на Рутерфордъ, погледна на сказката като на жестока шега, смѣхна оратора отъ катедрата и насмалко щѣше да го линчува.

Но Рутерфордъ бѣше правъ. Европа мина периода на самоубийството и сега почва нейния истински животъ. Тя получи нова духовна кохезия, образува ново духовно цѣло. Сега може да има войни между континенти, но между европейскитѣ държави тя е принципиално невъзможна. По закона за еволюцията на живия организъмъ, цѣлата насока на европейската виталностъ мина автоматически въ по-висшъ стадий; стадия на духовния животъ, на психическото вглѣбяване, на мждростта.

Това е то въ сжщностъ новото, въ това се състои новата епоха, такъвъ ще бжде Новия човѣкъ.

Първата проява на новата епоха се вижда въ засилването на

Конституция имаме, образцови наредби и закони си имаме, знания имаме.

— Духовна сила ни липсва. При всѣка по-сложна проява на общественъ животъ, при всѣка борба на идеи, си личи духовно слабия човѣкъ у насъ. Суровия войникъ не трѣбва да остане суровъ гражданинъ, защото, както единия не умѣе да задържи спечелената земя, тъй и другия обръща извоюваната свобода на наказание.

окултнитѣ движения и духовни секти. Но тѣ, както и мистицизмътъ у маситѣ, представятъ, въ началото на тази ера, произволно израстнали цѣтя размѣсени съ бурени и тръни върху неразработена почва. Новото време си има, обаче, свои методи, свои принципи, своя техника. Новитѣ духовни ценности ще се градятъ на научна почва. Духовниятъ напредѣкъ не представя връщане назадъ, а крачка напредъ къмъ усъвършенстване, въ което всичко минало е оставило белегъ и играе още известна роля. Новото съзнание ще се опира върху основитѣ на интелекта, върху всички придобивки, минали и бждаци, на теоретичната епоха. Човѣшкиятъ духъ и човѣшкото съзнание ще бждатъ разглеждани подъ микроскопъ и вкарвани въ желѣзнитѣ рамки на логиката и тѣй ще се получи насоката, въ която Европа ще върви цѣли вѣкове за напредъ. *Мждростта може да се научи, да се придобие както знанието.*

Колкото и парадоксално да звучи това на Стария човѣкъ, то е неоспоримъ фактъ, то е именно новооткритата Америка на нашето време. Това доказва и всесвѣтския успѣхъ на *Школата за мждростъ* на нѣмския философъ Херманъ Кайзерлингъ въ Дармщадъ, (Германия), въ която *мждростъ се учи* както писане и смѣтане въ досегашнитѣ училища.

Това ново движение се разпространява съ гигантски крачки въ свѣта и заема мѣсто въ съзнанието не бѣлата раса. То е по-динамично, по-мощно отъ интелектуализма. То ще влѣе прѣсни сили въ европейската психика и ще създаде невидянъ до сега духовенъ кипезъ и стихийно творчество.

Ние, въ България, които шрапаме въ стѣпкитѣ на европейцитѣ и сме европейци по липса на собствена наследена култура, не можемъ и не трѣбва да останемъ назадъ отъ нашитѣ европ. образци. За сега у насъ новата насока е представена отъ нерационализирани елементи и пасивни производни видове като теософия, дѣновизъмъ, ясновидство, врачуване, изцеление чрезъ вѣра, мъгливи масови настроения и пр.

Размирната Европа влѣзе въ моминскитѣ си години и е готова да възприеме великото тайнство отъ светия Духъ. *Теодоръ Милевъ.*

Политика и мждростъ

(Изъ Творческо познание ч. III., Въведение въ Школата за мждростъ отъ нѣмския философъ Херманъ Кайзерлингъ.)

Ние не трѣбва да продължаваме да бждемъ духовни сжщества напразно. При нашето днешно ниво на съзнателностъ слѣпотата е истински грѣхъ, и много справедливо е, гдето кривото разбиране на нѣщата си откъщава жестоко, като че ли се касае за най-голѣмо престѣпление. Историята не признава нормитѣ на общеприетия моралъ; който не е способенъ да проумѣва смисъла на нѣщата не трѣбва да се допуца да води хората, та ако ще да е и най-добронамѣренъ човѣкъ. Затова, сждбоносната свѣтовна война, въ дълбинитѣ си, представя най-грандиозната справедливостъ отъ библейскитѣ времена насамъ.

Но, по принципъ, не би трѣвало да се случва щото непрѣмнно безсмислието да излиза победителъ. Онѣзи привидно напълно слѣпи сили сжщо, които пораждаатъ неудържими движения у маситѣ,

иматъ дълбока духовно-психическа основа; разглеждани въ сжщината си, тѣ никога не се оказватъ съвсемъ неоснователни. Вѣсто да се оплъчаваме срѣщу тѣхъ или страховито да ги следваме, ние би трѣвало да се опитаме да проникнемъ дълбоко въ смисъла имъ и по този начинъ да ги поставимъ въ наша власт. Това не е никога невъзможно. Който може да прецени точно психическитѣ неизмѣрими (Impponderabilien) елементи, стои непосредно по-високо като политикъ на реалното отъ онзи, който държи смѣтка само за външни видимитѣ факти като напр. материална мощъ или целесъобразнитѣ изводи на цифритѣ. Само реалната политика (както тя се разбира обикновено) има смисълъ. И днесъ ако нѣмаше по-дълбоки духовни сили отъ общественото мнение, което играе най-важна роль въ политиката — истинския смисълъ на идеала би билъ да служи винаги само като средство за целитѣ на ловни тактики. Така, повечето държавни мже сж осжждали негласно идеалитѣ, каквито

и убеждения да сж имали предъ свѣта и азъ не зная нѣкой дѣлобо мислящъ опортюнистъ да е билъ опроверганъ нѣкога отъ действителността. Повърхностнитѣ опортюнисти търпятъ обикновено поражение, но по-дълбокитѣ никога, защото тѣ оставятъ на заденъ планъ идеалитѣ като полезна сила, и само нѣкога, отъ опортюнистична наложителностъ осжществяватъ и идеали. По този пѣтъ именно Англия е стигнала тѣй далечъ. Реалниятъ политикъ работи по принципъ съ налични средства и къмъ постижими цели. Типичния крахъ на всѣка идеологична политика се дължи напротивъ на обстоятелството, че тя разчита на несжществуващи средства даже и при не химерична целъ. Типични сж, нейната неточна представа за състоянието на силитѣ съ които разполага и вѣрата въ силата на абстрактнитѣ идеи, сила каквато абстрактнитѣ нѣматъ. Нашитѣ пацифисти напр. не държатъ смѣтка за европейската психика на грабливи животни, нашитѣ социалисти — че осжществението на целта имъ предполага едно несравнимо по-високо морално ниво отъ днешното, интернационалиститѣ — че първото условие за обединението на Европа е да има европейци, а такива има за сега само нѣколцина. Идеолозитѣ се лжжатъ типично винаги въ наличността на силитѣ Въ цѣлата история, тѣ сж били винаги побеждавани отъ чиститѣ опортюнисти. Побеждавани именно затуй, защото, опортюниститѣ сж се стремили къмъ по-добро, били сж по-близо до идеала.

Колективното несъзнателно обаче съставя въ сжщностъ основата на „духа на времето“ и е нѣщо по-дълбоко отъ общественото мнение, което бива създавано изкуствено най-вече, и нѣма дълбоки корени. Смисльтъ на времето пѣкъ съставя душата на коллективното несъзнателно и носи характеръ на духовно-творческа сила. Именно затова, при всѣки идеалъ сжщо се касае за нѣщо сжщественно; смисльтъ на идеала не се изчерпва наистина само въ факта, че служи за средство на даровити политици. Сжщо не може да се твърди, че идеолозитѣ сж безъ значение въ обществото, макаръ практическата имъ политика да търпи винаги неуспѣхъ: тѣ обязательно се провалятъ, обаче, само като осжществители на собствения си идеалъ. Че съзнателно аполитичнитѣ идеалитѣ, било като ломители на нови пѣтици или като прости редници, които се принасятъ жертва на собствената си идея, се числятъ не само къмъ най-благороднитѣ, но и къмъ най-важнитѣ фактори въ историята, е излишно да се доказва.

Но истинскитѣ идеалисти нѣматъ мѣсто въ управлението на държавитѣ. Никой идеалистъ до сега не е визиралъ непосредно практични цели; той винаги се е стремилъ къмъ самопожертване.

Нека забележимъ, че и идеалистичнитѣ политики, срѣдното стѣпало между апостола и практика, не сж безъ политическа стойностъ. Нѣма съмнение, че Русо, Прудонъ и Марксъ, въпреки отвратителния утопиченъ характеръ на ученията имъ, изиграха накрай много по-решителна роля въ историята отъ всички реалполитици отъ онова време до днесъ, понеже тѣ създадохъ голѣма частъ отъ реалнитѣ сили съ които тѣзи политици именно си послужиха за своитѣ опредѣлени цели. По тази причина представителитѣ на велики идеали не трѣбва да се презиратъ като идеолози, само защото сж наистина лоши политици.

Де е обаче ключа на проблемата? Въ факта, че всѣка дълбока вѣра е непоколебима. Жената вѣрва въ мжжъ, последователитѣ въ учителя, дивото племе въ магитѣ, въпреки всички възможни опровержения. Това изглежда на пръвъ погледъ загадъчно, но се обяснява напълно съ обстоятелството, че идеалната вѣра се корени въ по-съкровени глѣбини на човѣшкото сжщество, отколкото вѣрата въ доказателствата. Вѣрата въ идеала се отнася къмъ нѣщо дълбоко сжщественно: жената изразява това въ твърдението, че доказанитѣ лоши качества на нейния любимъ не засѣгатъ неговата сжщностъ; слѣпо вѣроуцитѣ въ разни божества заявяватъ, че истинскитѣ намерения на едно божество не могатъ да бждатъ известни. Идеалитѣ сж експоненти на дълбоко-духовната сжщностъ у човѣка, която се намира отъ вѣдъ явленитѣ. Затова, тѣ сж фактически необорими: само затова тѣ пораждатъ героизмъ и стремежъ къмъ самопожертване. Тѣзи две добродетели трѣбва непременно да произлязатъ отъ над-емпириченъ изворъ, защото въ реалния свѣтъ най-високия героизмъ и най-голѣмата самопожертвувателностъ се обръщатъ на донкихотовщина. Най-великитѣ предричави идеи, пуснати въ обръщение отъ утописти въ свѣта, и опровергавани престанно отъ действителността, се коренятъ именно въ духовнитѣ глѣбини на човѣшката природа. Всѣки неуспѣхъ, всѣка пречка ги засилва. Желанието да се осжществи единъ идеалъ роди чудесата на кръстоноснитѣ походи; дълбокъ духовенъ стремежъ къмъ напредѣтъ роди въ сжщностъ свѣтовната война, както по-рано бѣ родилъ Френската революция. Следователно, она духовенъ елементъ, който лежи въ основата на видимитѣ исторически събития и чиито експоненти сж идеалитѣ, не представя отъ себе си психически неизмѣримость (импондерабилностъ), а най-дълбокия исторически двигателъ.

Практическата грѣшка на идеолозитѣ се състои въ следното: както повърхностнитѣ реалисти, тѣ не вѣрватъ въ духа, въ духовното само по себе си, вѣчно-живеното, вѣчно преобразуващото се, ежеминутно-творческото, а въ едно ИЗ-

вестно въплотение на всичко това и най-често въ абстрактно въплотение. Абстрактното въплотение е обаче по-втвърдено, и по безжизнено отъ кое да е реално и нѣма никаква допирна точка си живота. По тази причина, като политици, идеолозитѣ сж по-повърхностни отъ опортюниститѣ. Тѣ обръщатъ внимание накрай, само на програмата, на съгласуването между идеи и дѣла и се отчуждаватъ отъ всички дълбоки сили. Парадоксално но вѣрно заключение: идеолозитѣ и повърхностнитѣ реалисти сж равностойни. Еднакво повърхностно е да се смѣта чистата материя или абстрактната идея за реална сила.

Да се заключи отъ неприложимостта на социалъ-демократическата програма напр. за безсѣдържателностъ на социалистическата идея, би било голѣмо късогледство: ако милиони хора се въодушевяватъ отъ дадена идея, въпреки всички оборващи доказателства, това показва, че нейниятъ краенъ смисльтъ, често непрозраченъ и неразбранъ, се корени въ глѣбинитѣ на душата човѣшка сжщина. Неправилното и несполучливото се дължи на формата, на въплотението. Това би се видѣло ясно на всѣкиго, който си спомни какъ се е намиралъ на младини подъ влиянието на голѣмитѣ утопии. Младешката е винаги идеалистична и много често радикална, понеже решающе у нея е глѣбината на душата, която се проявява като предчувствие, но тя познава слабо законитѣ на действителността и психическия й апаратъ, който служи за връзка съ действителността и още неуформенъ. Поради тази причина именно, всѣка гениална интуиция иде отъ младежкитѣ години. Младитѣ предчувствуватъ глѣбинитѣ, обаче зрелиятъ мжжъ само, и често едва старея сж въ състояние да имъ даде образъ. Затова именно, всѣки истински напредѣкъ е дѣло на зрѣлата възраст. Отдавна, голѣмитѣ умове сж знаели какъ трѣбва да бжде организирано човѣшкото общество т. е. нажда сж насочени усилията на всѣка личностъ и на всѣки народъ. Тѣй, основнитѣ заповѣди на митичнитѣ повелители си оставатъ навѣки прави. Но реализирането на тѣзи заповѣди чрезъ конкретнитѣ индивиди е извънредно по-трудно отколкото чрезъ смисльта и по тази причина, никакъ не е чудно, че отъ началото на историята до сега човѣществото е отишло много малко напредъ.

Съ кои средства си служи политическия духъ за да се осжществи, средства, които да отговарятъ на възгледитѣ, понятията, пѣтицата на мисльта при теоретичното разрешение на проблемитѣ. Това сж нагонитѣ, страститѣ, взетитѣ решения, мненията, начини на мислене и навичитѣ на хората. На тѣзи последнитѣ трѣбва да се даде една смислена насока за да се осж-

сж сжщество, което не живѣе много дълго, нѣмаха ли право на малко щастие, на едно мѣстечко огрѣно отъ слънцето, на взоръ изпълненъ съ синева и цвѣтъ?

Да, азъ искахъ да се върна тамъ. Нѣмаха желание да ставамъ герой или мченикъ! Азъ щѣхъ да бжда цѣлъ живото спокойенъ, ако можехъ да остана въ долината и на слънце. Изведнѣжъ почна да ми става студено; тукъ не бѣ възможно да се престои дълго.

„Ти мръзнешъ“, каза водачътъ, „по-добре ще бжде да вървимъ“.

Той стана, изправи се за мигъ въ цѣлата си височина и ме погледна съ усмивка. Въ нея нѣмаше нито ирония, нито състрадание, нито твърдостъ, нито мекота. Въ усмивката му имаше само разбиране. Тя казваше: Азъ те познавамъ, познавамъ страха, който чувствувашъ ти, и не съмъ забравилъ твоего вчерашно самохвалство. Всѣки отчаянъ и боязливъ скокъ, който прави сега твоята душа, и всѣки скърбенъ погледъ хвърленъ къмъ приятната слънчева свѣтина отгатакъ, ми е познатъ, азъ го разбирамъ, преди да го извършишъ.

Водачътъ ме погледна съ сжщата усмивка и направи първата крачка въ тъмния проходъ между скалитѣ. Азъ го мразѣхъ и обичахъ, както единъ осжденъ на смъртъ мрази и обича ножа, който виси надъ главата му. Но преди всичко, азъ мразѣхъ и презирахъ неговата мждростъ, неговото водителство и хладината му; липсата, у него, на мили слабости; азъ мразѣхъ сжщо всичко въ себе си, което му даваше право, което го удобриваше, което бѣ като него и желаше да го последва.

Той вече бѣ направилъ нѣколко крачки напредъ, бѣ прехвърлилъ по камъни потока, и тъкмо изчезваше отъ погледа ми задъ първия завой на прохода.

ществе политическия духъ. Но тѣй като човѣшката природа не се промѣня, за нещастие на идеалиститѣ, първичнитѣ нагони още спиратъ напредѣка съ старата си сила. Нѣщо повече: тѣзи примитивни нагони се засилватъ колкото повече човѣществото напредва възъ основа на закона за компенсацията. Едностраниченъ развой не може да разбие органическата цѣлостъ, самъ защото нови съответни сили се образуватъ автоматически и запазватъ равновесието. Поради това именно, днешното човѣчество се прояви като по-примитивно-варварско отъ всички по-раншни, защото е най-интелектуализираното отъ всички досегашни: като компенсация на диференцирания умственъ животъ, останалия се е примитивизиралъ.

Основнитѣ прѣчки ставатъ все по-силни, колкото повече напредѣка на човѣществото зависи отъ маситѣ, а не отъ избрани личности. Следователно, слѣпотата, инертността и глупостта ще добиватъ все по-голѣмо значение колкото свѣтътъ върви къмъ демократизиране. Криви понятия, настроения и теории и абсурдното люшкане между акция и реакция ще си останатъ, по мойтѣ опасения, още нѣкоя хиляда години нормални явления. Маситѣ създаватъ смѣтно какво желаятъ, а понѣкога и никакъ. Тѣ се ориентиратъ пакъ по избрани духове, чиято задача именно е да тълкуватъ тежненитѣ на маситѣ, но накрай биватъ неразбрани, недоразумѣнитѣ се трупатъ, развиватъ се, преобразуватъ се, и въ крайнитѣ имъ форми едва се забелезва смисъла на цѣлото движение. Тѣй се пораждатъ църкви, вѣри, политически партии, по сжщата причина човѣществото се люлѣе безсмислено като махало още отъ времето на Каина между радикализъмъ и консерватизъмъ. Следъ всѣко усилие на лѣвитѣ течения се вижда отново ясно, че тѣй не върви, и се прави опитъ да се постигне сжщото но по обратенъ пѣтъ. Погледнато отъ високо, честнитѣ и съзнателни за отговорността си „лѣви“ и „дѣсни“ се стремятъ накрай къмъ еднакви цели. Тѣ не виждатъ това обаче, понеже сж възпитани въ едностранично разглеждане на проблемитѣ.

И днесъ още старитѣ законници на човѣществото — тия на Ману, Мойсей, Солонъ, могатъ да бждатъ отново открити като нова земя, тѣй малко още отъ тѣхното съдържание се прилага на практика. Да се съгласува смисъла съ израза въ духовната областъ не е много мжчно. Но да се съгласува въ живота? Тази задача изисква свръчовѣшки способности. Но все пакъ тя може да се разреши. Тя ще се разреши, защото всѣко по-ос-

Тежкитѣ пѣтъ

Приказка отъ Херманъ Хесе

(За Херманъ Хесе. — Измежду съвременнитѣ нѣмски писатели Х. Хесе заема особено мѣсто безъ да принадлежи къмъ нѣкое течение. Презъ първитѣ години на творчеството си, той изхождаше отъ здравата традиция на нѣмската литература. Отъ този периодъ сж романитѣ му: „Петеръ Каменцидъ“ и „Подъ колелото“. Следъ това, той предприема дълго пѣтешествие изъ Индия, впечатленията си отъ което излага въ една книга. Презъ време на войната той бѣ въ Швейцария. Следъ свършването ѝ, отново се завръща въ своето отечество. Отъ тази епоха сж неговитѣ „Приказки“, разказитѣ: „Последното лѣто на Клингсора“ и романа „Сидарта“. Понастоящемъ живѣе въ Алпийтѣ.

Творчеството на Хесе презъ последнитѣ години е пропито отъ индуска мистика и китайска философия. Най-любимата ми книга, казва той, е Книгата на преображенитѣ, съ нея лѣгамъ, съ нея ставамъ“.

„Тежкитѣ пѣтъ“, който печатаме въ настоящия брой е разказъ отъ неговия сборникъ „Приказки“. Въ него се описватъ символично пѣтя и чувствата на човѣкъ, който е проникналъ въ свѣта на духовното, въздига най-първо себе си, спяванъ още отъ надмошното на неодолима материя и следъ като се е запозналъ съ всички духовни ценности, се отдава напълно на неудържимото влечение да посвети останалитѣ хора въ откритията си или да живѣе живота на великитѣ мждреци между тѣхъ).

При входа на прохода, предъ тъмния отворъ въ скалитѣ, азъ заставахъ съ колебание и се обрънахъ назадъ.

Слънце грѣеше надъ този хубавъ свѣтъ потъналъ въ зелено, и надъ полетата прелитаха тревници, носени отъ вѣтъра. Тамъ се живѣеше добре, тамъ душата задоволена, пѣеше издълбоко като кадифяна перура въ наситения съ ухания полѣхъ и въ свѣтлината. И, може би, азъ бѣхъ безумецъ, че напуснахъ всичко това и искахъ да се възкача на планината.

Водачътъ леко ме докосна до рамото. Азъ откъснахъ погледа си отъ любимата мѣстностъ, както съ усилие се отдѣляме отъ приятна баня. Предъ себе си видѣхъ прохода въ тъмнина, единъ малъкъ черенъ потокъ изкачаше изъ неговия процѣпъ, бледна трева растѣше тукъ-таме по ржбоветѣ му, а въ неговото подножие лежахъ разпрѣснати камъни като мъртви побѣлѣли кости на сжщества, които сж живѣли нѣкога.

„Нека си починемъ“, продумахъ азъ на водача.

Той се усмихна търпеливо, и ние седнахме на земята. Бѣ хладно, и отъ процѣпътъ въ скалитѣ пълзѣше тихо течение на зловецъ, сиразяващъ въздухъ.

Отвратително, отвратително бѣ да се върви по този пѣтъ. Отвратително, да се измжчва човѣкъ въ преминаването на този мраченъ проходъ средъ скалитѣ, да прекрива студения потокъ, да се катери по тѣсната и стрѣйна пропасть въ мрачинитѣ.

„Пѣтътъ изглежда непоносимъ“, казахъ азъ разколебанъ

Въ менъ замѣждуха като умираща свѣтлина странната, невѣроятна, неразумна надежда, че ние бихме могли пакъ да се повърнемъ, водачътъ би се съгласилъ да ни пощади отъ всичко това. Да, защо ли пѣкъ не? Не бѣ ли тамъ, отгдето идѣхме, хиляди пѣти по-хубаво? Не течеше ли тамъ живота по-благъ, по-топълъ, по-приятенъ? И не бѣхъ ли азъ човѣкъ, детин-

новно схващане на нещата дава мигновено фактично превъзходство над всичко, което се намира близо до повърхността. Въ такъв смисъл именно духът владее природата. Сжщо и политически напредък е възможен само при по-дълбоко разбиране на нещата. Който е схванал напр. смисъла на социалистическата идея като нова, временна форма на вѣчната идея за солидарност между хората, обемаща всички елементи на економическата и правна действителност, стои *ipso facto* над всички партии и платформи и може да преследва целта си независимо от тях. Нещо повече: той се издига практически над диалектиката на партии и програми и създава на открития по-дълбок смисъл ново тѣло, по-съвършено от старото. Може да се случи, щото пътят, из който вървеше Хуго Стинес да доведе по-скоро до правилно разрешение на социалните проблеми отколкото пътя по който върви социал-демократията. И накрай, миролюбивото обединение на европейските народи ще се извърши не чрез решенията на идеалистите, а от далновиден егонизъм, който налага изравнение въ економическите интереси. Който е схванал смисълът сам по себе си на обществените движения, съзнателно или не, стои над всички мнѣния и втвърдени форми и може да работи съ всички партии, може да застъпва всѣкакви програми. Въ областта на политиката е по-малко важно какво върши човек — това зависи от външните условия — отколкото въ какъв дух го върши; „Смисълът“ играе решающа роля.

Защо прочие, голѣмият държавник не е никога повърхностен реалполитик и сжщо никога идеолог? Идеологът схваща правилно смисъла на социалните явления но го заключава въ каменна система или програма. Следъ това, той прави усилия да осъществи тази програма отъ въз, но не сполучва никога освен чрез тероръ и временно. Отъ тамъ иде трагедията на всички неполитични идеалисти. Идеалистът трѣбва да действуватъ отъ вътре, а не отъ въз. Въ връзка съ тѣзи мисли, азъ не познавамъ по полезна книга отъ *Новия Макиавелъ* на Х. В. Уелсъ: би било желателно да я прочетатъ всички искрени социалисти, които сж изгубили въра въ бждащето поради крахът на социалдемократията отъ идеална гледна точка. Героятъ на романа почва като краен радикал и, въ политическата си дейност, вижда постепенно, че социализмът е едно общо тежние, но не и материалъ за партийна програма; всѣки социализъм, който се държи честно у програмата на партията си се обръща на ексцентричен човекъ. По късно, героятъ на романа минава въ консервативна партия

именно за да осъществи любимия си идеал. Духът трѣбва да се търси винаги задъ буквата. Както смисълът на религията се намира задъ догмитъ, смисълът на дадена философия задъ доктрината, и този смисъл само си остава живъ презъ всичките си тѣлени въплощения, тѣй смисълът на идеалното политическо усилие си остава независимъ отъ всѣка външна форма.

Истинскиятъ часъ на Христосъ и Буда иде сега, може да дойде когато смисълът на ученията имъ бжде разбранъ напълно и се превърне по този начинъ на действуваша сила. Историята е още въ началото си, колкото и дълга да ни се вижда вече. Нашата планета ще бжде обитавана вѣротно още стотици хиляди години. А до сега човѣчеството има едва 5,000 години култура, която е засѣгала само безкрайно незначителни малцинства въ различни времена и на различни мѣста. Ако погледнемъ на историята отъ тази висота, привиднитъ несполуки на всички епохи и типичното „всѣ“ на всѣко идеално усилие нѣма да ни се видятъ трагични, а въ правилното си значение. Ние, западнциятъ, владѣемъ външната природа отъ нѣколко десетки години насамъ, но се оказваме вътрешно толкова незрѣли за едно тѣй скромно владичество, че материалната мощъ ни се изпълва отъ ржцетъ и ни погребва подъ развалинитъ си въ голѣмата европейска война за която бждащитъ поколения ще говорятъ както се говори за погопа въ Библията.

Надъ човѣшката природа обаче, ние нѣмаме още никаква власт.

Но ние, които живѣемъ и работимъ днесъ, се намираме тѣкмо въ критическия преходъ на досегашната история, по-критически моментъ отъ този на появата на Христосъ. Днесъ, когато възможността да схванемъ смисъла на дѣлото и събитията по-дълбоко отъ буквата става отъ случайна и лична, каквато бѣше, на историческа, когато съзнателното самоопредѣление се извършва масово, днесъ почва истинската история на човѣчеството. Главнитъ стремежи на обществата и народитъ не можеха до сега да се достигнатъ на дѣло, защото животинското у човѣка не бѣше разяснено и работено достатъчно дълбоко, за да се даде пътъ на вътрешната свобода. Това прояснение е почнало вече.

Хамсунъ работи надъ единъ новъ романъ. Следъ последния двугоменъ романъ на Хамсунъ „Последна глава“, който мнозина считаха за последенъ, сега се знае, че той работи надъ едно ново свое съчинение, което ще бжде завършено до края на годината.

ше днесъ на оцетъ. И никога оцетътъ не се превръщаше отново въ вино. Никако.

Азъ мълчахъ, и тжженъ, последвахъ водача. Той имаше право, днесъ както и винаги. Добре би било, ако той поне останеше при менъ и останеше видимъ, а не — както често се случваше — внезапно да изчезне въ моменти когато трѣбваше да взема решение и да ме остави самъ съ онзи чуждъ гласъ въ гърдитъ ми въ който се превръщаше тогава той.

Азъ мълчахъ, ала моето сърце викаше издълбоко: „остани, азъ те следвамъ!“

Камѣнитъ въ потока бѣха отвратително плъзгави, уморително бѣ и свѣтъ се завиваше на човѣкъ да върви тѣй, стѣпка по стѣпка върху тѣснитъ, мокри камѣни, които мигомъ се ронѣха подъ краката и изчезаха. При това, пжтеката презъ която протичаше потока започна да става все по-стрѣмна и тѣмнитъ скалисти стени се доближиха една къмъ друга, тѣ нарастнаха, и всѣки тѣхенъ върхъ сѣкашъ таеше въ себе си подлото намѣрение, да рухне и завинаги да ни прегради пътя назадъ. По повърхността на жълтитъ скали непрестанно течеха безбройни мѣнички поточета. Никакво небе не се виждаше, нѣмаше ни облакъ ни синева надъ насъ.

Азъ вървѣхъ и вървѣхъ по стѣпнитъ на водача и често затваряхъ очи отъ страхъ и недоволство. Край пътя се намираше едно тъмно цѣтѣ кадибяно-черно съ тжженъ погледъ. То бѣ хубаво и неговиятъ говоръ ми бѣ сѣкашъ отдавна познатъ, ала водачътъ закрочи по-бързо, и азъ почувствувахъ: ако спрѣхъ за мигъ, ако хвърлѣхъ само още единъ единственъ погледъ къмъ това тжжно кадибяно око, тогава тжгата и безнадеждната скръбъ биха станали тежки и непоносими, и то-

гава моятъ духъ би останалъ завинаги плененъ въ тѣзи униженни селения на безмислието и безумието.

Мокъръ и омерсенъ, азъ се промъквахъ все почнататъкъ, и когато влажнитъ стени се приближиха и надвесиха надъ насъ, водачътъ започна да пѣе своята стара утешителна пѣсень. Съ своя свѣтълъ, твърдъ младежки гласъ, той пѣше при всѣка стѣпка ритмично думитъ: „Азъ искамъ, азъ искамъ, азъ искамъ!“ Знаехъ добре, той искаше да ме окуражи и вдъхнови, той искаше да ми помогне при грозната мжка и безнадеждностъ на това пжтешествие изъ ада.

Знаехъ, той очакваше и азъ да запѣя звездно съ него. Ала азъ не искахъ това, не желаяхъ да му подаря тази победа. До пѣсень ли ми бѣ сега? Не бѣхъ ли азъ човѣкъ, единъ беденъ обикновенъ човѣченъ, които противъ волята си биде въвлеченъ въ нѣща и дѣла, които Господъ не можеше да иска отъ него? Не трѣбваше ли всѣки карамфилъ и всѣка забравка да си останатъ до потока, гдето бѣха и да цѣвятъ и да увехнатъ както имъ бе отредено?

„Азъ искамъ, азъ искамъ, азъ искамъ“, пѣше водачътъ непрестанно. О, да бихъ могълъ да се върна! Ала съ чудната помощъ на водача азъ бѣхъ прекрочилъ стени и панини, задъ които нѣмаше вече никакъвъ пжтъ назадъ. Плачъ извираше въ вътрешността ми, но не трѣбваше да плача, най-малко това. И тѣй, азъ запѣхъ сърдито и високо заедно съ водача, въ сжщия тактъ и тонъ, но азъ не пѣхъ неговитъ думи, а все тѣзи: „Азъ трѣбва, азъ трѣбва!“ Ала не бѣ леко да се пѣе тѣй, при възкачането. Азъ скоро се изморихъ и трѣбваше запѣхъ да малкъна. А той неуморимо пѣше: „Азъ искамъ, азъ искамъ“, и съ време пакъ ми наложи да

Христосъ, Прометей и ние европейцитъ

Паулъ Боеръ (Норвегия)

Всѣки човѣкъ може да бжде разглежданъ като изразителъ на нѣщо, което ние наричаме духъ. За да характеризираме различнитъ страни на духа, ние употребяваме символични понятия. Тѣй, Исусъ Назарянинътъ бѣ изразителътъ, откровението, видимиятъ образъ на Христа, ще рече едно известно духовно становище, което се отличава съ точно опредѣлени ценности и преди всичко съ единъ ясно набеязанъ кржжъ отъ чувства и настроения. Това становище изглежда винаги е сжществувавало у човѣчеството; а сигурно и ще продължава да живѣе, докато се говори за човѣшки родъ изобщо. За Павелъ, метафизическото сжществуване на това становище, т. е. сжществуването на Христа като оформяващъ свѣта фактъ, бѣ единствено сжщественото. Той превъзхождаше всички останали хора и най-вече ученицитъ на Исуса съ това, че бѣ преживѣлъ непосредствено откровението на Христа; ученицитъ го познаваха само чрезъ Исусъ, значи отъ втора ржка. Ако Павелъ живѣеше днесъ, той би казалъ: „Дали Исусъ Назарянинътъ или Ахатонъ или св. Францискъ или може би единъ съвсемъ непознатъ човѣкъ е най-висшия изразителъ на Христа, това може да се оспорва — но не подлежи на съмнение, че азъ Павелъ, съмъ единствения, който действително прозрѣ Христа.“

Прометей е символичното обобщение на едно друго духовно становище, което обикновено се възприема като полярна противоположностъ на Христовото становище. Тѣй да е; но и двамата искаха да предадатъ на човѣка свещения огънь — първиятъ: огънятъ на божествеността, вториятъ: огънятъ на любовта. Разбира се, че пжтицата, за да се постигне целта, не бѣха сжщитъ. Християнскиятъ човѣкъ и прометеичниятъ човѣкъ се различаватъ помежду си тѣй, както агнето и орелътъ. Дали Прометей „действително е живѣлъ“ не знаемъ; не знаемъ сжщо дали августинъ сж водили сжщата борба около тази проблема, както свещеницитъ на нашата епоха около проблемата за Христа. Времето понѣкога е толкова милосърдно, че погребва въ забора заблудитъ на хората.

Христосъ е обявенъ за „спасителъ“. Въ това има известна истина. Човѣкъ трѣбва да притежава нѣщо отъ онова духовно държание, за да може да постигне вътрешно освобожжение; той трѣбва понѣкога да може да се откаже отъ всѣкакви намѣрения, цели и отъ всичкото напрежение на волята, за да живѣе само като „свободна птица подъ небето“. Неможе ли той да постигне това, тогава той зармъзва въ всѣкидневниотъ и става духовно обвързания човѣкъ на целта. Но сигурно

пѣя и азъ неговитъ думи. Сега възкачането вървеше по-леко, а азъ не трѣбваше, а искахъ наистина, и не чувствувахъ вече никаква умора при пѣнето.

Тогава се проясни въ менъ, и като се проясни, отвеснитъ скали отстѣпиха назадъ, станаха по-сухи, по-приветливи и често помагаша, когато се подхлъзваше крака, и надъ насъ все повече се разпростираше ясно синьото небе, като нѣкакъвъ малъкъ синъ потокъ между каменни брѣгове, сетне като синьо малко езерце, което растѣше на дължъ и на ширъ.

Опитахъ се да искамъ по-дълбоко и по-силно и небесното езеро разрастваше все повече, и пжтеката ставаше все по-проходима, да, азъ дори тичахъ доста време леко и свободно до водача. И не очаквано, близо надъ насъ видѣхъ върха, стрѣменъ и блѣскащъ средъ разогнетото слънчево небе.

При самото подножие на върха ние излѣзохме изъ тѣсния процѣпъ, слънцето нахѣла въ моитъ заслѣпени очи, и когато отново ги отворихъ, краката ми треперѣха отъ уплаха, защото азъ се видѣхъ свободенъ и безъ поддржка на една височина, наоколо безкрайни небесни пространства и сини шеметни дълбочини; само тѣсниятъ върхъ, тѣнъкъ като нѣкаква стѣла се издигаше предъ менъ. Но пакъ имаше слънце и небе, и тѣй преминахме ние и последнитъ възвишения, стѣпка по стѣпка съ стиснати устни и навѣсени чела. И горе застанахме върху единъ тѣсенъ жаръкъ камѣкъ, средъ чистъ безкрайно тѣнъкъ въздухъ.

Това бѣ твърде странна планина и страненъ върхъ! Врѣзъ тази планина на която ние се възкачвахме, следъ като преминахме безкрайни голи каменни стени, на този върхъ растѣше изъ камѣнака едно дърво, едно малко, набито дръвче съ нѣ-

е, обаче, че той ще загине, ако е способенъ само за онова държание и ако го направи единствена ржководна нишка на своя жимотъ. Тѣй както свѣтътъ е сътворенъ единъ пжтъ за винаги, човѣкъ трѣбва да е въ състояние понѣкога да бжде мравка, понѣкога дори змия. За да се освободи отъ земнитъ мжчноти, човѣкъ трѣбва да приеме земната борба. И за да постигне освобождение въ по-висшъ смисълъ, той трѣбва да държи смѣтка за противоположноститъ, подъ чийто знакъ се е родилъ и трѣбва да живѣе; нали освобождението е онова чудно състояние, въ което се разтапятъ противоречията и въ което ние преживяваме всеобгръщащата, жива единностъ, отъ която водимъ началото си. Онзи Богъ, който искаше да подари на хората рая на освобождението, сътвори най-напредъ ада на противоречията и следъ това чистилището на духовната борба. Който се опитва да отрече едната или другата страна на своето сжщество, нѣкжде по пътя къмъ висинитъ ще попадне въ мрежитъ на великия отрицателъ, на дявола; — който иска да отстрани Прометей отъ своята душа, никога не ще постигне точката, гдето творчески копнежъ се превръща въ дѣло. Най-голѣмото възражение, което може да бжде направено на Исусъ Назарянинътъ, е това, че той бѣ само Христосъ и затова никога не можеше да постигне цѣлостното човѣчество; — духовната безплодностъ на нѣкои негови подражатели иде предимно отъ това, че тѣ искахъ тѣкмо въ тази точка да надхвърлятъ учителя.

Това знаемъ всички ние, ние които се наричаме европейци.

Европейството започна съ първото околосвѣтско пжтешествие и въ сѣкровенната си сжщина означава универсализмъ. Отъ всички страни на земята ние приехме не само земни плодове, а и духовнитъ съкровища на различнитъ народи. Запазвайки относителнитъ стойности на тѣзи съкровища, ние вникнахме въ илюзинитъ, съ които живѣеха всички народи, всѣки за себе си, като вѣрвахъ, че само въ своитъ пжтища действуваатъ спасително върху свѣта. Онова „нѣщо“, което се стреми къмъ съгласуване на борящитъ се противоречия въ отдѣлния човѣкъ, живѣе и въ цѣлото човѣчество; — както въ отдѣлния човѣкъ, така сжщо въ него се поражда освобождение само когато бжде постигнато желаното.

Това ние знаемъ. Но защо не се опитаме да дадемъ изрѣзъ на това знание, та да постигнемъ една религиозна свѣтовна ориентировка?

Съвсемъ далечъ отъ това, да действувате религиозно творчески, изхождайки отъ нашата универсалистичностъ, ние живѣхме досега като паразити съ чужди, антични, ориенталски и еврейски религиозни символи. И което е още по-лошо: — подъ булото на християнството ние се

колко кжси, здрави клоне. То стоеше тамъ, неизмѣримо самотно и странно, твърдо и вцепенено въ скалата, хладната небесна синевина между клонитъ му. И на върха на дървото бѣ кацнала черна птица и пѣеше сурова пѣсень.

Тихъ сънъ на кжса отмора, високо надъ свѣта: Слънцето грѣеше, скалата пламтѣше, дървото строго се вираше, птицата сурово пѣеше, нейната сурова пѣсень се казваше: Вечност! Вечност! Черната птица пѣеше, и нейното блѣскащо твърдо око ни поглеждаше като черенъ кристалъ. Мжчно можеше да се понесе нейния погледъ, трудно можеше да се понесе нейната пѣсень, и страхотна бѣ преди всичко самотността и празнотата на тази мѣстностъ, замаяващата безграничностъ на пуститъ небесни пространства. Да умре човѣкъ бѣ неизмѣримо удоволствие, да остане тукъ — безгранична мжки. Трѣбваше нѣщо да стане, веднага, мигновено, иначе и ние и свѣта бихме се вкаменили отъ ужасъ. Азъ чувствувахъ произшествието и неговото пламтящо приближение като вътрешния полтъ предъ буря. Чувствувахъ какъ вѣе надъ тѣлото и душата ми като огнена треска. То дебнѣше, то идѣше, то бѣ тукъ.

Птицата внезапно се възвиси надъ клонъ, и се хвърли въ свѣтовното пространство.

Моятъ водачъ направи единъ скокъ къмъ синевата, падна въ пламтящитъ лазури, и отмина.

Сега вълната на сждбата бѣ достигнала върха си, сега тя понесе и моето сърце, сега тя се разби безшумно.

И азъ падахъ вече, потъвахъ, летѣхъ, обграденъ отъ студени въздушни вихри разсичахъ блаженъ и трептящъ отъ мжката на наслаждението и безкрайността надолу, къмъ гърдитъ на майката.

Превелъ: К. Карабаевъ

опитвахме да приседим и у други народи този паразитизъм. Християни бяха, поради своята откъснатост, монасите и странниците на средновековието. Същата всеремност, обаче, ние, деца на Ренесанса, не сме били това никога; ние бяхме само — европейци!

Култура и култ сж нѣща неразривно свързани помежду си. Преди да схванем нашата най-висша задача и да предприемем нѣщо, нѣма да има европейска култура; само наченка на подобна. Култура има само там, гдето хората сж се събрали около един олтър, гдето тѣ желаят да се преклонят и жертвуват за нѣщо, което е по-велико отъ самитѣ тѣхъ. По-велика отъ насъ е задачата ни, да сътворимъ религиозни символи, които сж истиненъ изразъ на нашия религиозенъ универсализъмъ; и които иматъ силата да освобождаватъ отъ противоречия и напади.

Преди да изградимъ този олтър, нека не произнасяме хубавата дума „ние европейцитѣ“. Защото само предъ онзи олтър можемъ да се съберемъ всички заедно.

Идеи и факти у насъ

Проф. Ив. Шишмановъ в. Българска мисъл, кн. II февр. 1927 г.

... Но престъпление е отъ друга страна, да стоимъ слѣпи предъ хубавото, здравото, свѣтлото, което се заражда въ младежта, престъпление е, да наливаме олово въ крилата на младитѣ, само защото искатъ да летнатъ може би по-високо отъ насъ. Тѣй или иначе, азъ поне не искамъ да бжда отъ ония Еремиевци, които не желаятъ да уловятъ ни една свѣтла точка на нашия хоризонтъ. Не искамъ, даже съ рискъ да остана съвсемъ самичкъ съ своя оптимизъмъ. Защото това би било равносилно на признанието, че българскиятъ народъ е достоенъ да загине...

Въ в. Съзнание органъ на Б. уч. Съюзъ, бр. 26 отъ 7. IV 1927 г.

„Обиколихъ 3 голѣми села отъ Стражишката околия. Въ с. Г. учителитѣ — мѣстно производство — ще се самоизядатъ. Въ вѣчна борба помежду си.

— „Докато сж Х. Ц. въ дружеството, ний членове нѣма да бждемъ“.

— „Ако влѣзатъ З. У. въ дружеството ний ще го напуснемъ“.

Тази братоубийствена учителска война е дължи на голѣмото *надпроизводство* на мѣстна интелигенция. А за всички нѣма мѣста за учители. Ангажирани партизани, устройватъ си скандали. Употребяватъ непростими средства, само и само да измѣстятъ колежитѣ си и заематъ мѣстото. Тази грозна язва взе да се разпространява на всѣкъде.“ Хр. А. Ганевъ.

В. Земледѣлска правда, орг. на Б. Земл. Народенъ Съюзъ.

„Когато дойде новата свободна българска държава, паднаха външитѣ робски вериги и на раята селска; вътрешно, духовно, обаче, и тя оставаше недоосвободена — робскитѣ понятия въ умоветѣ си седѣха, въковнитѣ горчила въ душитѣ се таляха, напластената умраза и вражда между селото и града зѣеше. Върховенъ дългъ и задача на новитѣ български управници трѣбваше да бжде да продължатъ духовното доосвобождение народно, да гледатъ еднакво майчински къмъ всички, да не доущаватъ нови рѣзки съсловни различия, да мущавятъ достоенъ свободенъ гражданинъ и селянина, да лѣкуватъ неговитѣ дълбоки тѣлесни и духовни рани, да премахватъ напластената презъ вѣкове съсловна умраза на селото къмъ града... тѣй трѣбваше; но какво стана? Новитѣ български управници отъ разнитѣ партии, заемайки мѣстата на турскитѣ властници, заловиха се да уреждатъ новата българска държава и, уреждйки нея, зауредиха себе си съ рани узаконени и незаконни начини, зауредиха своя животъ досуцъ по европейски образецъ и забравиха селото.“

Г. Тодоръ Христовъ въ в. *Поповски новини*, бр. 114, отъ 2. IV. т. г.

... Обаче поради много слабо плодородие или застои въ производството вследствие войната, количеството на стоки въ обмѣна намалява на $\frac{1}{2}$ безъ да се намаляватъ банковитѣ въ обръщение. Тѣ оставатъ напр. 100 мил. лв. Тогава се явява една нужда отъ 50 мил. лв. златни въ стоковия обмѣнъ. Петѣтъ обръщения (въ обръщението да кажемъ стоки за

500,000,000 лв. златни, които сж направили 5 обръщения) си дѣлятъ като коефициентъ 250 мил. златни и не намиратъ липсата отъ 50 мил. лв. металическа наличност. Ето въ това явление се заключава липсата на пари у насъ т. е. въ намаление на стоковия обмѣнъ.

Отъ горното следва заключението, че стопанскиятъ животъ на страната страда отъ липса на достатъчно стоки въ движение. Една голѣма частъ отъ паритѣ отиватъ прѣко за репарациитѣ и косвено за сжитѣ, 599,000,000 лв. за издрѣжка на наемна войска, или всичко 3,500,000,000 лв. за непроизводителни цели — повече отъ половината на бюджета.“

Д-ръ Хр. Ив. Драговъ въ в. *Истина*, седмиченъ католически органъ, бр. 48, 6 април т. г.

„Въ католическата църква нѣма само латински обредъ: въ нея се числятъ още византийско-славянски обредъ, около 150,000 гърци съ литургиченъ грѣцки езикъ, около 160,000 съ арабски езикъ, около 4,700,000 малоруси съ славянски езикъ; около 60,000 сърби и около 1,450,000 ромѣнци. Арменци католици съ обреденъ езикъ арменски има около 135,000, сирийци 60,000, халейци 102,000, малаберци 500,000, маронити 430,000, капти 25,000, абисинци 20,000.“

При това, трѣбва да се знае, че ако българския народъ се обедини съ Римъ, той ще запази и народната си иерархия и духовенството, защото нѣма да има нито причини, нито възможностъ то да се смѣни.

Следователно, обединението съ Римъ не е непатриотично дѣло, а се налага поради особното междуцърковно положение на българската православна църква.“

В. И. Немировичъ—Данченко въ словото си къмъ Славянското Дружество, сп. Славянски гласъ, кн. 3. 1926 г.

„Азъ вчера разпяхъ, какъ отъ върховетѣ на Шипка, Славейковъ и азъ гледахме разтилящата се долу Казанлъшка долина съ нейнитѣ тогава опустошени села. И той, трогнатъ, предаваше мечтата си да види тѣзи села възкрѣснали и въ тѣхъ поне малки училища и цѣлия народъ грамотенъ. И ето неговата мечта се осъществи. Не малки, а навсѣкда чудесни постройки — училища и школи — не само школи но и млада мощна литературна и най-дивното достижение на културата — изкуството...“

Азъ помня България, когато на нейнитѣ скали, като на поднебесни наковалини въ грѣмъ и мълни се ковѣше свободата и независимостта на страната. И едната и другата сж завоевани отъ народа. И съ гордостъ си спомнямъ, че въ тази велика свещена борба ние стохмемъ наредъ съ васъ. И минавайки по полетата на славнитѣ битки за свобода, азъ виждамъ братскитѣ гробища, въ които тлѣятъ коститѣ на ваши и наши борци. Ще повторя туй, което казахъ вчера: ако ние съумѣемъ безропотно да умираме единъ за другъ — нима ще ни бжде по-мѣчно ржка за ржка, лакътъ до лакътъ да се боримъ заедно за общия идеалъ на просвѣта, свобода и равенство?

... Родилнитѣ мжки на бждаща Русия — федерация, демократична, свободна — сж къмъ края. Иля Муромецъ розтваря натегнали клепки. И азъ ече виждамъ въ лазурното разсвѣтаване на зората, какъ Русия, чувейки ликуващото хоро на славянитѣ, ще ви извики подъ воликанския звѣнъ на Московскитѣ и Киевски камбани: — Размѣстете се, братя, и ни сторете мѣсто въ вашия празникъ —

Празника на свободата, културата и просвѣтата“.

Ил. Януловъ, въ *Обществена мисъл*, кн. 2. февр. 1927 г.

„За да се излѣзе отъ тежката соупанска криза необходимо е днесъ, на първо мѣсто, да се изиска едно анулиране или извънредно намаление, при едно дълго-времененно отлагане на репарационния дългъ, — инкъъ 34 години ни отдѣлятъ отъ една пълна стопанско-финансова катастрофа; на второ мѣсто, обаче, се изисква *неминуемо* — подъ страхъ на *по-тежки* времена — да се установи единна *планомѣрностъ* и повече *обществена сплотеностъ*. Безъ тѣхъ, значи да се работи противъ стопанската наука, противъ икономическото възстановяване съ възможния минимумъ социални жертви, противъ вътрешния миръ, както и противъ външния престижъ на България.“

БЕЛЕЖКА

ИЗТОКЪ проси извинение отъ читателитѣ си за голѣмото закъснение на брой 59. Това закъснение представяше една временна криза отъ двояко естество въ вече две годишния животъ на вестника: финансова и духовна.

Общата финансова криза нѣма любимци на които да прощава, и нашиятъ вестникъ насмалко щѣше да бжде задущенъ отъ нея въ люлката си. Издателската му страна е силно засегната. Въ усилията си да я заздравимъ ние разчитаме на помощта на четцитѣ и абонатитѣ си, макаръ да ни е известно, че и тѣ сж жертва на сжщата материална напасть. Но въ нещастие хората по си помагатъ.

Колкото за духовната криза, тя се дължи на следното: Великолѣпнитѣ имена, които красѣха колонитѣ ни, напустнаха (съ нѣкои изключения) Изтокъ и почнаха да издаватъ новъ седмичникъ. Литературниятъ кржгъ Стрелецъ си има сега свой органъ, нареченъ сжшо Стрелецъ, на които интересенъ първи брой мнозина сж имали вече удоволствието да се любуватъ. Ние му пожелаваме успѣхъ и го препорѣчваме, както на нашитѣ четци тѣй и на всички други, които следятъ развоя на младитѣ ни литературни сили и се интересуватъ отъ общото ниво на родната ни белетристика.

При други условия, въ порашни години, подобно дѣлене би означавало разкъсване на едно живо тѣло. Днесъ, обаче, въ годината 1927 сл. Хр., и при особното психологическо състояние на българското общество, това размѣстване въ шаба на сътруднитѣ ни има значението на едно роене. И дветѣ страни излѣзоха по-силни отъ преходното положение. Другояче не може да бжде сега, когато въ срѣдата на партии, духовни общества, литературни кржгове, социално-етични групи, се наблюдава кипежа на една смислена диференцияция, когато всѣко сдружение се оформява въ съзнателна частъ съ строго опредѣлени функции отъ единъ голѣмъ живъ организъмъ. Ние излизаме изъ небулоснитѣ мъглявини на хаоса и влизаме въ първия стадий на съзнателнитѣ културни общества.

При тѣзи условия, ИЗТОКЪ ще третира предимно въпроси отъ общественъ характеръ. Въ страницитѣ му ще пулсира по-силно нашия и чуждъ животъ въ психологическитѣ си и социални корени, а заедно съ това ще се продължи насоката отъ първата годишнина на седмичника ни: ще държимъ нашето общество въ връзка съ новитѣ и здрави идеи отъ всички духовни области на културния Западъ за да подготвимъ, отъ наша страна, до колкото е възможно, чрезъ застъпване на втория терминъ, реализирането на благодарния лозунгъ на кржга Стрелецъ: Приобщаване на родното съ чуждото.

Еленъ Кей и Георгъ Брандесъ. — Единъ датски журналистъ рзправя: Еленъ Кей ни посети въ Копенхагенъ. Тя идеше отъ Стокхолмъ, за да говори въ „студенското д-во“, върху току що починалия Райнеръ Мариа Рилке. Вечерта, ние тръгнахме заедно за залата и когато вече бѣ на естрадата и тъкмо бѣ започнала да говори за своя любимецъ Рилке тя изведнажъ спрѣ.

Дълбока тишина. Какво се бѣ случило? Между своитѣ слушатели референциката бѣ съзрѣла Георгъ Брандесъ. Изненадана радостно, импулсивна както винаги, тя извики:

„Виждамъ Георгъ Брандесъ тукъ. Трѣбва да му призная, азъ винаги съмъ го обичала!“

Брандесъ стана, направи единъ рицарски поклонъ.

„А азъ трѣбва да призная“, отвърна той, „че любовни обяснения между четирини очии сж по-приятни. Впрочемъ, азъ съжелявамъ, че Еленъ Кей е толкова много закъснѣла любовното си обяснение“.

Публиката се засмѣ. — Сетне Еленъ Кей продължи да говори за Рилке.

„Комитетъ за завръщането на Анри Гилбо въ Франция“. — Французскиятъ писателъ Анри Гилбо, както е известно презъ време на войната бѣ осъденъ на смъртъ отъ сп. „Demail“ поради пропагандата му противъ войната. А ето какъ се промѣнятъ времената: сега въ Парижъ се образувалъ единъ „комитетъ за завръщането на Анри Гилбо въ Франция“. Председателъ на комитета е Ромеъ Роланъ. Подпредседатели сж: Анри Барбюсъ, Жоржъ Дюамель, Викторъ Маргеритъ. Анри Гилбо, който понастоящемъ се намира въ Берлинъ, приготвяла едно голѣмо съчинение върху политически, социални, културни и литературни течения въ съвременна Германия.

Настоящиятъ 59-и брой изпраща на нови лица. Ако не желаятъ да го получаватъ, молимъ да ни върнатъ вестника обратно за сведение. Абонаментътъ до края на годината (края на м. юний) е 40 лева.

Книги получени въ редакцията

— Училищенъ прегледъ, кн. 9 и 10 год. XXV.

— Юридически прегледъ, кн. 2 и 3, год. XXVIII, год. абон. 100 лв.

— Стихотворения отъ Димитъръ Бояджиевъ съ предговоръ отъ Елинъ Пелинъ, 32 стр. Цена 20 лв. Книгоиздателство Т. Ф. Чипевъ, София.

— Синеоката лилия, стихосбирка отъ Ив. Малешковъ, 24 стр., цена 15 лв.

— Поеми отъ Еелгаръ По, преводъ на Г. Михайловъ, цена 30 лв. Издава Т. Ф. Чипевъ, София.

— Българска мисъл, кн. II, под редакцията на Проф. М. Арнаудовъ съ съдържание: Ас. Златаровъ — Наука и философия; Ив. Д. Шишмановъ — Кризати въ нашето възпитание; М. Попруженко — Всеволодъ Гаршинъ; Ив. Фичевъ — 16 юний 1913 г. Документи и лични бележки; II; Б. Филовъ — Византия и Елада; II; Л. Стояновъ — Пятя на Достоевски; М. Арнаудовъ — Патриархътъ на бѣлг. писатели и педагози: Неофитъ Рилски; М. Димитровъ — Левски въ Тръвна; Ст. Аргировъ — Изъ библиотечното и читателско дѣло; Г. Константиновъ — Белетристика и поезия. Год. абон. 160 лв. Книгоизд. „Факелъ“ ул. Витоша, № 1, София.

— Зимна приказка, отъ Симеонъ Дановски ц. 20 лв.

— Гладъ, романъ отъ Симеонъ Дановски, ц. 40 лв.

— Гитанджали, жертвени пѣснопѣния отъ Рабиндранатъ Тагоръ, ц. 12 лв. Издателство Ив. Куюнджиевъ и Сие София. Новитѣ издания на книгоиздателство „Акация“ София:

— Пѣсенъ за нея, поема отъ Аура, ц. 20 лв.

— Цвѣта за него, поеми отъ Аура, ц. 20 лв.

— Биология и философия отъ проф. И. Райнке съ уводъ отъ Д-ръ Ас. Златаровъ ц. 15 лв.

— Физиономията на българина и проблемата за родното отъ Ат. Илиевъ, ц. 6 лв.

— Бременната жена отъ Д-ръ Н. Шоповъ, ц. 10 лв.

— Пълненъ конспектъ по теория и история на поезията съ огледъ на българската поезия. Помогало за зрѣлостенъ изпитъ и за самообразование отъ Енио Николовъ и Цвѣтанъ Минковъ, 2-ре прераб. издание, ц. 40 лв. Доставка се отъ Издателство Петъръ Славинъ. Ломъ.

— Илюстрация Свѣтлина, кн. II и III съ съдържание: Спомени отъ сръбско-турската война — В. Атанасовъ; Шопитѣ — Хр. Марковъ; Единъ празниченъ день — М. Московъ и пр. Год. аб. 120 лв., Адресъ: ул. Генер. Паренсовъ, № 18, София.

— Списание Зовъ, кн. 4.

— Сѣнки по пята, стихотворения отъ Звезделинъ Цоневъ, 64 стр. ц. 10 лв., книгоиздателство Е. Христовъ — Търново.

— Сребърната река, разкази изъ американския животъ отъ Борисъ Шивачевъ, 108 стр. ц. 15 лв.

— Природа, илюстрирано популярно научно списание, год. XXVII, книга 7.

Печатница „Гладстонъ“ — София